

CON FAULZ

*Fransız  
Leytenantın  
Məşuqəsi*

Tərcüməçi:  
Vaqif Rəsuloğlu



qanun nəşriyyatı

JOHN FOWLES

*The French  
Lieutenant's  
Woman*

Sara kiçik Laym qəsəbəsinin sakinidir. O, sonradan bu qəsəbəyə gələn fransız leytenantla eşq yaşayır. Leytenant Fransaya dönəndən sonra qız cəmiyyətdəki nüfuzunu itirir. O bütün günü sahilə dayanıb dənizə baxır.

Bir gün Çarlz və Ernestina adlı nişanlı cütlük gəzməyə çıxanda Saraya rast gəlir. Ernestina qızın başına gələnləri nişanlığına danışıq. Sara Çarlzın böyük marağına səbəb olur. Bu maraq sonradan güclü sevgiyə çevrilir. Çarlz qohumlarından da, nişanlığından da ayrılmalı olur. Romanın sonuna doğru isə hər şeyin göründüyü kimi olmadığına şahidlik edirik. Az qala, hər səhifədə yeni bir sürprizlə qarşılaşırıq.

Roman süjet xətti ilə yanaşı üslub və strukturuna görə də orijinaldır. Yazıçı ona postmodern mətnlərə xas bir neçə sonluq təklif edir. Beləliklə, oxucu hadisələri zövqlə izləməklə yanaşı, həm də qərribə bir əyləncənin içərisinə daxil olur.

20-ci əsrin ən unikal yazıçılardan olan Con Faulzun bu məşhur romanı onun ən yaxşı əsərlərindəndir.

**John Fowles**      **THE FRENCH LIEUTENANT'S WOMAN**  
**Con Faulz**      **FRANSIZ LEYTENANTIN MƏŞUQƏSİ**

Bakı, Qanun nəşriyyatı, 2023, 512 səh.

Janr: fiction/roman/postmodern

Ölçü: 145x210 mm

Cild: yumşaq

Çapa imzalandı: 05.05.2023

**Nəşir:** Şahbaz Xuduğlu  
**Tərcüməçi:** Vaqif Rəsuloglu  
**Redaktor:** Şərif Ağayar  
**Korrektorlar:** Gülgəz Nur (Abbasova)  
Aysel Rzazadə  
**Texniki redaktor:** Əsəd Qaraqaplan  
**Mətn dizaynı:** Pərvanə Şahin  
**Qapaq dizaynı:** Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı

İstanbul Copyright Awards-ın qalibi

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

www.fb.com/Qanunpublishing

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-38-617-2

© Qanun Nəşriyyatı, 2023

© John Fowles, 1969

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım

hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur.

Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri «Müəlliflik hüququ və əlaqəli

hüquqlar haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu»na ziddir.

*Bütün emansipasiyamızın mənası ondan ibarətdir ki,  
insanın məxsusi dünyasını, insani əlaqələrini insanın özünə qaytarır.*

*K.Marks "Yəhudi məsələlərinə dair"<sup>1</sup> (1844)*

---

<sup>1</sup> K.Marks "Yəhudi məsələsinə dair" (1844) – bax. Marks K., Engels F. Əsərləri. 2-ci nəşr. C. 1. Səh. 406

# 1

Ağ köpüklü sulara  
Tənha nəzər salanda,  
Sığım b arzulara  
O qız tənha qalanda,  
Cürbəcür havalarda,  
Güclü yağışda, qarda  
Qəmə batıb min kərə  
Təkliyə can atardı,  
Baxıb ənginliklərə  
Dənizi canladardı.

Tomas Hardi. *Tapmaca*<sup>1</sup>

**H**ər şeylə maraqlanan insan Laym körfəzindən (Laym körfəzi İngiltərənin cənub-qərb tərəfinə uzanan ayağının aşağı hissəsində yerləşən ən dərin çökəklikdir) əsən xoşagəlməz Şər q küləyi və 1867-ci ilin mart ayının sonunda Laym-Ricis<sup>2</sup> adını sahilində yerləşdiyi körfəzə

<sup>1</sup> Tomas Hardi (1860 – 1928) – tanınmış ingilis yazıçısı və şairi

<sup>2</sup> Laym-Ricis (lat. rigis – hərfi mənada, krallara layiq, daha doğrusu, orta əsrlərdə adamlara müəyyən üstünlüklər verən kral xartiyası) – Dorçetşir qraflığının daş-qayalı, mənzərəli Laym körfəzində yerləşən balaca şəhərdir. Fırtına yaradan küləklərdən qorunmaq üçün XIII əsrin ortalarında burada, hələ o zaman memarlıq sahəsinin möcüzələrindən sayılan Kobb adlanan nəhəng daş divar tikilmişdi. Keçmişdə La-Manşın ən böyük limanlarından olan Laym-Ricis gəmiqayırma

vermiş balaca, lakin qədim tarixə malik şəhərin qoynunda gəzməyə çıxmış cütlük haqqında eyni vaxtda haqlı olaraq bir neçə tutarlı fikir yürüdə bilərdi.

Yeddi yüz ildən artıqdır ki, Mol Kobb özünə insanlara yaxından tanış olan bir sıra əşyalara bəslənən nifrətəbənzər nifrət oyadır və Laymın yerli sakinləri buranı dənizə metastaz vermiş xərçəng xəstəliyini xatırladan köhnə, boz divar şəklində seyr edir. Əslində, balaca Pirey<sup>1</sup> öz mikroskopik Afinasından ayrı düşdüyü kimi, şəhərdən uzaq düşən bu yerlərdən hamı üz döndərib. Əlbəttə, əsrlərlə bu divarların təmirinə sərf olunmuş pullar insanların peşmanlığını tamamilə doğruldur.

Lakin yüksək xərclərə o qədər də fikir verməyən, əvəzində hər şeyi öyrənmək marağında olan bir insanın baxışlarında Kobb, şübhəsiz ki, İngiltərənin cənub sahillərinin müdafiə istehkamı kimi canlanırdı. Səyahlər təsvir etdiyi kimi, İngiltərənin yeddi əsrlik tarixinin əks olunduğu bu yerlərdən Armadaya<sup>2</sup> doğru gəmilər üzmüş, Mohmud<sup>3</sup> bu sahillərə çıxmışdı. Bu abidələr xalq sənətinin nümunəsidir.

Primitiv olsa da, özündə kifayət qədər dəyərli fikirləri əks etdirən, filə bənzəsə də, incə təsir bağışlayan, eyni zamanda, Henri Murun<sup>4</sup>, yaxud Mikelancelonun heykəltaraşlıq nümunələri kimi forma və əhatə dairəsinin yüngüllüyü ilə adamı valeh edir. Bu, dəniz dalğalarıyla yuyulmuş nəhəng bir daşı xatırladır. O, belə demək mümkünsə, sanki təmiz şəkil al-

---

sənayesinin inkişaf etməsi nəticəsində XVIII əsrin əvvəllərində liman şəhəri kimi əhəmiyyətini itirməyə başlamış və əhalisi güclə üç minə çatan balaca kurort məntəqəsinə çevrilmişdir. Laym sakini və muzeyinin fəxri qoruyucusu Con Faulz həm də yerli tarixin, coğrafiya və topoqrafiyasının mahir bilicisi idi. "Laym-Ricisin qısa qısa tarixi" (1982) əsəri və "Şəhər üzrə gəzinti məlumatı" kitabı (1983) onun qələminə məxsusdur. Yazıçı bu romanda şəhər və onun ətrafını, dövrümüzə qədər qorunub saxlanmış küçələrinin, hətta mehmanxanalarının adını qeyd edərək, dəqiq təsvirini verir.

<sup>1</sup> Pirey – Afinadan 10 kilometr uzaqda yerləşən buxta

<sup>2</sup> Armada ("Məğlubedilməz Armada") – 1588-ci ildə İspaniya kralı II Filip tərəfindən İngiltərə ilə dəniz müharibəsi aparmaq üçün göndərilmişdir. Armada ingilis donanması tərəfindən darmadağın edilmiş və fırtına nəticəsində sulara qarq olmuşdur.

<sup>3</sup> Mohmud Ceyms (1649 – 1685) – ingilis kralı II Karlın nikahdankənar oğlu. 1685-ci ildə özünü İngiltərənin qanuni kralı elan edərək Hollandiyadan Laym-Ricisə gəlmiş və kral II Yakova qarşı qaldırdığı üsyana rəhbərlik etmişdir. Lakin məğlubiyyətə uğramış və tutularaq edam edilmişdir.

<sup>4</sup> Henri Mur (1898 – 1986) – məşhur ingilis heykəltaraş

mış bir kütlədir. Ola bilər, çox şişirdirəm. Amma məni yazımı başladığım ildən bəri asanca yoxlamaq olar. Kobb, demək olar ki, dəyişməyib, Laym şəhəri isə tamam dəyişib. Belə ki, bu gün ona səhildən baxsanız, sizə heç nə verməyəcək.

Lakin siz başınızı şimala tərəf çevirərək, öz xanımı ilə bu yerlərdə gəzişən cavan oğlan kimi 1867-ci ilin dəniz sahilinə baxsanız, gözləriniz qarşısında indiyə kimi müşahidə etmədiyiniz ahəngdar mənzərə canlanır. Kobbun sahilə tərəf geri qayıtdığı yerdə gözünüzə yaşıllığa bələnmiş iyirmiyə qədər gözəl ev və Nuhun gəmisini xatırladan bir neçə yelkənli qayığın uyuduğu balaca gəmiqayırma məntəqəsi sataşar. Şərq tərəflərə doğru bir neçə mil aralıda nəzərəçarpan, ətəkləri yaşıllığa bürünmüş təpələrin fonunda şiferlə örtülmüş, orta əsrlərdə ən yüksək çağlarını arxada qoymuş və elə o vaxtlardan başlayaraq aşağıya doğru yuvarlaqlaşmış Laym şəhərinin evlərinin damı nəzərə çarpırdı. Monmudun səfeh avantüraya başladığı yerlərdə ala qarğaların doluşduğu sahillərin qərb tərəfində yerləşən, bütün əyalətdə Veer daşları adıyla tanınan və kədərli görünüşü ilə yadda qalan boz təpəliklər ucalırdı. Daha yüksəyə qalxdıqca onlar qalın meşələrin əhatəsində bir-birinin ardınca düzülərək sahili ikiyə bölən yeni-yeni qayaları güclə görünən edirdi. Kobb məhz elə buralarda adama daha çox eroziyanın qarşısını almağa qadir olan sonuncu maneə təsiri bağışlayır. Dəniz kənarında tikilmiş bir neçə kasıb koma nəzərə alınmazsa, o vaxtlarda olduğu kimi, indi də həmin tərəflərdə bir dənə də olsun tikili gözə dəyməzdi.

Yerli xəfiyyəsi fət adam (belələri doğrudan-doğruya az deyildi) buna görə fikirləşə bilirdi ki, buralı olmayan o iki adam gözəllik sərrafıdır və arada əsən küləklər onların Kobb mənzərələrindən ləzzət almağına maneə ola bilməz. Düzdür, müşahidə borusunu daha dəqiq yönəldəndə gəzişən iki nəfər tərəfindən bu fikrin yanlışlığına şübhə ilə yanaşmaq olar, çünki bu zaman ikilikdə gəzişmək həvəsi onları müdafiə tikililərinin memarlıq durumundan daha çox maraqlandırır.

Gənc qadın son dəblə geyinmişdi. Axı 1867-ci ildən üzübəri başqa küləklər əsmişdi: enlitumanlar və irişlyapalılara qarşı üsyan başlamışdı. Müşahidə borusu ilə baxan adam, demək olar ki, son dərəcə ensiz,



qısa, gözqamaşdıran qırmızı tumanın, tünd-yaşıl paltonun altından qara ayaqqabılarla daş döşənmiş yollarda taqqıltı qoparan ağ corablı ayaqlarla bərabər, qaz lələklərilə bəzədilmiş enli şlyapanın (Laymın modabaz qadınları belə şlyapaları ildə bir dəfədən artıq geyinməyə cəsarət etmirdilər) altına çəkilməmiş tor üzlüyün arxasından kənara çıxan saçları da görə bildiyi halda, ucaboy cavan oğlanın o qədər də etiraz doğurmayan paltosuna bürünərək silindr papağını əlində saxladığını seyr edə bilirdi. Oğlan bakenbardını ciddi-ciddi qısaltmışdı, çünki iki il öncə kişilərin geyim dəbinə nəzarət edən sərt ingilis qanunvericiləri uzun bakenbardı vulqar, daha doğrusu, xaricilər tərəfindən gülüş hədəfinə çevriləcək hal hesab etmişdilər. Həmin vaxtlarda istifadə olunan geyimlərin rəngi bu günlərdə tərəfimizdən əsl gülüş hədəfi kimi qarşılanardı, halbuki o vaxtlar bütün dünya anilindən hazırlanmış ingilis boyalarını həvəslə qarşılayırdı. Elə buna görə öhdələrinə düşmüş səlahiyyətlərin müqabilində qadınlar geyim rəngindən sadəlik yox, dəbdəbə və parlaqlıq tələb edirdilər.

Amma darıxdırıcı dairəvi tərənin o tərəfindəki üçüncü adam müşahidəçini çaşbaş sala bilirdi. Bu çaşdırıcı fiqur, gəmiləri sahilə bağlayan və tərsinə çevrilmiş topu xatırladan dirəyə söykənmişdi. Qapqara parçaya bürünmüşdü. Külək onun paltarını yellədirdi, amma o, günümüzə aid hər hansı əşyanı deyil, mifik personajı andıraraq, suların dərinliyində qeyb olan qurbanlara qoyulmuş canlı abidə kimi mavi dənizin ənginliklərinə baxırdı.

## 2

*Həmin ildə (1851) İngiltərənin on yaşından başlayaraq ahul çağlarını adlanmış 8 milyon 155 min qadınına bu yaşda olan 7 milyon 600 min kişi düşürdü. Bu baxımdan, hamının qəbul etdiyi qaydalara və taleyin əmrinə əsasən, hər bir Viktoriya qızının ana və ailə qadını olması üçün kişi çatmazdı.*

E.Roysmon Payk

*“Qızıl Viktoriya əsrində olan insan sənədləri”*

*Gümüşü yelkənimi qaldırmışam havaya,  
Məni yel aparanda qarşılayar boran, qar.  
Bütün arzularımı yönəldirəm davaya,  
Mənimçün ağlasınlar, mənimçün ağlasınlar.*

İngilis xalq mahnısı

- Əzizim Tina, biz Neptuna sitayiş eləmişik. Əminəm ki, bizi  
bağışlayacaq, hətta indinin özündə ona arxa çevirsək belə.
- Siz o qədər də cəsarətli deyilsiniz.
  - Bu nə deməkdir?
  - Mən belə anlayıram ki, ətrafda kimsə yox ikən qoluma girmək istəyirsiniz.
  - Gör nə qədər diqqətliyik.
  - İndi biz Londonda deyilik axı.

– Elədir, hal-hazırda Şimal qütbündəyik.

– Təpənin axırına kimi getmək istəyirəm.

Cavan oğlan hər yerdən əliüzülmüş halda, hirslənərək sahil tərəfə acı-acı baxdı, sonra nəzərlərini yenidən, sanki uzun illər ayrı qalacağı ağ köpüklü sulara yönəltdi. Beləcə, cütlük Kobba doğru yoluna davam etdi.

– Bir şeyi də bilmək istəyirəm: ötən cümə axşamı atamla sənin aranda nə olub?

– Xalanız məni həmin gecə baş verənləri bittə-bittə danışmağa məcbur eləmişdi.

Qız dayanaraq oğlanın düz gözlərinə baxdı.

– Çarlz! Qulaq asın, Çarlz! Siz istənilən adamla belə danışa bilərsiniz, amma mənimlə yox. Yaxanızı əlimdən elə-belə qurtara bilməzsiz. Mən çox tərs qızam.

– Çox gözəl, əzizim, çox gözəl, müqəddəs kəbinimizə sığınaraq, tezliklə məni əməlli-başlı ələ alacaqsınız.

– Bu sərt sözləri klubunuzda danışmaq üçün saxlayın, – qız kəskin hərəkəti ilə oğlanı dalınca apardı. – Mənə məktub gəlib.

– A-a, belə de. Bax, elə ehtiyat elədiyim bu idi. Məktubu ananızdan almısınız?

– Bilirəm, nahardan sonra nəşə baş verib...

Çarlz qıza cavab verənə kimi onlar daha bir neçə addım atdılar. Oğlan qıza ciddi cavab vermək fikrində idi, amma az sonra fikrini dəyişdi.

– Boynuma alıram ki, hörmətli valideynlərinizlə aramızda bir qədər fəlsəfi fikir ayrılığı yaranmışdır.

– Böyük səhv etmişiniz.

– Mən sadəcə dürüst davranmağa çalışmışdım.

– Nə barədə danışmışınız?

– Atanız təkidlə o fikrinin üstündə durdu ki, mister Darvini qəfəsə salıb, insanların qarşısında tamaşa göstərmək lazımdır. Özü də meymun qəfəsinə. Mən ona darvinizmin əsasını təşkil edən bəzi elmi müddəaları başa salmağa çalışdım, amma buna qətiyyənlə nail ola bilmədim. Et voila tout<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> Bu da son (frans.)